

STRUČNÝ PŘEHLED JEDNÁNÍ KONFERENCE

1/ Den první - dopoledne

Konference byla zahájena krátce po deváté hodině. Úkolu řídit dopolední jednání se ujala vědecká tajemnice Kabinetu dr. Lya Ř í h o v á. Po uvítání hostí a poskytnutí nezbytných informací ujal se slova vedoucí Kabinetu prof. František Č e r n ý. Ve svém úvodním projevu vyslovil potěšení nad tím, že čeští divadelní vědci - patrně jako jediní uměnovědci v našich zemích - jsou s to se čas od času sejít a porokovat o svých problémech. I když mezi nimi není - a ani nemůže být - úplná názorová jednota, všichni víceméně plní dlouhodobý plán rozvoje české divadelní vědy, který byl formulován v roce 1952 Aktivem historiků českého divadla, potom zejména Kabinetem pro studium českého divadla a katedrou dějin a teorie divadla na filosofické fakultě University Karlovy a posléze upřesněn v mnoha jednáních, která vedl v roce 1964 z pověření kolegia věd o umění ČSAV prof. Jan Kopecký. V tomto svém projevu prof. Černý dále vzpomněl těch pracovníků české divadelní vědy, kteří v letech uplynulých od posledního setkání teatrologů zemřeli. Na jeho návrh odeslalo shromáždění pozdravné telegramy akademikům prof. Janu Mukařovskému a prof. Franku Wollmanovi.

Pak přednesl prof. Černý svůj referát Týmový teatrologický výzkum. Po odeznění tohoto referátu vystoupil se svým referátem nazvaným K metodologické problematice výzkumu mo-

derního divadla dr. Milan O b s t, vědecký tajemník Kabinetu. Oba referáty jsou v tomto sborníku dále v plném rozsahu přetištěny.

Do diskuse se jako první přihlásil prof. Z á v o d - s k ý. Nejprve vyslovil kritickou výhradu k organizaci konference: ježto referáty nebyly předem rozmnoženy a rozeslány zájemcům, nebylo možno předem připravit diskusní příspěvky. Proto také navrhl, aby jednání konference bylo rozšířeno i o další otázky, např. o otázku organizace divadelněvědné práce u nás. V té souvislosti hovořil o potřebě vydání divadelního slovníku a o zřízení odborného divadelněvědného časopisu. Dr. Ř í h o v á od řídicího stolu objasnila záměry organizátorů konference a návrh na rozšíření tematického okruhu jednání odmítla. Připojila se však k návrhu prof. Závodského týkajícího se slovníku. Nato vystoupil doc. B u n d á l e k s s příspěvkem na téma Konvergence a divergence divadelního vývoje. V následujícím vystoupení doc. C í s a ř polemizoval s názory prof. Černého na týmovou teatrologickou práci. Za předpoklad takové práce označil hlubokou metodologickou přípravu. Druhou část svého vystoupení věnoval poznámkám k referátu Obstovu. Kardinální problém metodologický spatřuje především ve schopnosti analyzovat strukturu určité historické situace. Odtud vyvozuje i význam komparatistiky pro divadelní vědu. Dr. P o r t podpořil v úvodu svého vystoupení návrh prof. Závodského na založení divadelněhistorického časopisu a dále na okraj zahajovacího projevu prof. Černého připomněl, že ve výčtu zasloužilých průkopníků české teatrologie bylo neprávem opominuto jméno prof. Václava Tilleho. Hovořil pak podrobně o práci na Dějinách českého divadla. K referátu

dr. Obsta přičinil poznámku o vágnosti pojmu "moderní". Další jeho poznámka týkala se vulgárně sociologických tendencí pro-
sazujících se i v Dějinách. Podle jeho názoru nelze odvozovat
divadlo bezprostředně z pracovních procesů, ale i odjinud,
z hlubší podstaty lidské. Rovněž dr. Port zdůrazňoval potřebu
komparatistického zkoumání divadla. Poté dr. Říhová přečetla
za nepřítomného dr. P o k o r n é h o výňatky z jeho písem-
ného příspěvku na téma Objektivita divadelněvědného výzkumu.
Příspěvek z větší části zde přetiskujeme. Slova se dále ujal
prof. K o p e c k ý. Úvodem podtrhl neoficiálnost jednání,
která umožňuje vést plodný dialog. Riziko nepřipravených vy-
stoupení je vyváženo otevřeností názorové konfrontace. Pak
hovořil k problematice týmové práce. Na okraj referátu Obsto-
va poznamenal, že Mukařovského výměr pojmu "moderní divadlo",
z něž Obst vychází, materiál moderního divadla překračuje.
Zdůraznil, že divadelní historie nevystoupí ze začarovaného
kruhu metodologických problémů, nevyřeší-li hlavní problém:
jaká je povaha jejího předmětu, co je to vlastně divadlo.
Základem zkoumání fenoménu "divadlo" musí podle jeho názoru
být zkoumání hlediště - diváků. Dr. H i l m e r a ve své
krátké poznámce připomněl potřebu vhodného společensko-poli-
tického klimatu pro vědeckou i uměleckou práci. Redaktor
svazku Československé vlastivědy věnovaného divadlu S. J a -
r e š hovořil pak o svých zkušenostech z redigování tohoto
svazku, na němž pracovali vesměs členové Kabinetu. Poukazoval
v té souvislosti na kritický nedostatek odborníků na hudební
divadlo, což podle jeho názoru souvisí především s organizací
výuky na vysokých školách. Rovněž chybějí odborníci na zpra-
cování historie menšinových divadel v českých zemích od roku

1848 výše. Výzkum této oblasti zcela zaostal. Konečně si stěžoval na potíže se získáváním materiálu, zejména na nedostačnou práci muzeí, archivů a knihoven, a navrhoval konkrétní opatření pro její zlepšení.

Prof. Č e r n ý v odpovědi na připomínky k svému referátu reagoval především na otázku vznesenou prof. Kopeckým a později i redaktorem Jarešem, co je vlastně předmětem našeho výzkumu, co je to divadlo, a odpovídal na tuto otázku v tom smyslu, že jde o soubor historicky proměnlivých jevů. Upozornil, že však často nebádáme ani o tom, o čem bezpečně víme, že divadlem je, např. o divadle hudebním, a vyzýval dr. Pačtu, redaktora připravovaných svazků Dějin českého hudebního divadla, a dr. Volka z muzikologického ústavu ČSAV, aby pohovořili na toto téma. Pak shrnoval diskusi ke svému referátu dr. O b s t. Také on podtrhl neoficiálnost jednání a vyslovil přesvědčení, že o nadhozených problémech se povede dialog dál. Konference ukazuje potřebu častějších schůzek teatrologů. Dále se vyjádřil k problému týmové práce a replikoval na kritické poznámky doc. Císaře, dr. Porta a prof. Kopeckého. Konečně podal též upřesňující vysvětlení k práci kolektivu autorů zmíněného svazku Vlastivědy věnovaného dějinám divadla.

2/ D e n p r v n í - o d p o l e d n e

Odpolední jednání konference, které řídil dr. Milan O b s t, bylo zahájeno referátem dr. Adolfa S c h e r l a. Několik poznámek k pojmu styl v dějinách divadla; tento referát zde otiskujeme v úplnosti.

V diskusi k tomuto referátu vystoupil jako první dr. P o r t. Ve svém vystoupení na řadě konkrétních příkladů ukazoval, jak i tak zdánlivě jednotný sloh, jako je baroko, je uvnitř bohatě diferencován, a zamýšlel se nad problémem vývoje slohu "uvnitř" slohu. Po něm hovořil prof. Č e r n ý o problematice tzv. univerzálních stylů, tj. stylů, které ovládají kulturu v rozhodujících kulturních centrech světa po delší dobu. Za vývojově poslední takový univerzální styl označil romantismus. Na žádost prof. Z á v o d c k é h o pokusil se pak dr. S c h e r l rozlišit jednotlivé pojmy "styl", "proud" a "směr". Upozornil, že existuje názor, že celé období středověku je periodou vyššího řádu než střída slohů od renesance po klasicismus. Hovořili o "stylu", pak má na mysli umělecký styl určité epochy, základní kategorii vývoje umění. Slovo "proud" používá k označení určitého vývojového proudu uvnitř stylu, aniž tomuto označení přiznává platnost terminologickou. Pokud jde o "směr", tak má na mysli kategorii podstatně nižšího řádu, než je styl. Poté dr. K o p e c k ý na příkladu lidového divadla barokního ukázal, jak určité vývojové procesy jsou založeny v daleko větší hloubce času, než jakou představuje kontinuita jednoho stylového období, a také dál ji přesahují. Vzniká proto otázka, zda styl představuje opravdu takovou jednotu, jak se tvrdí, a zda nevznikne svá zobecnění nad materiálem do tohoto materiálu zpět, zkoumajíce je pak jako reálný historický fakt. Doc. C í s a ř vyzvedl přínos Scherlova referátu; vidí jej zejména v tom, že Scherl se vrací k původnímu významu Mukařovského pojmu tzv. sémantického gesta. Rozvedl pak svůj názor na problematiku uvedenou referátem v obsáhlém příspěvku, který

dále přinášíme téměř v úplnosti. Odb. asistent R a k hovořil k diskutovaným problémům ze svého hlediska historika divadla obecného. Jeho poznámky vztahovaly se jak k referátu prof. Černého a dr. Obsta, tak k referátu Scherlovu. Mj. žádal, aby se při zvažování vývoje divadla důsledně přihlíželo k vývoji ostatních umění. Muzikolog dr. V o l e k hovořil nejprve o svých zkušenostech z týmové výzkumné práce - a to i jako člen autorského kolektivu Dějin českého divadla. Nato se pokusil z muzikologického hlediska posoudit některé problémy nadhozené referáty a diskusními příspěvky. Upozornil na to, že teatrologie by mohla čerpat ze zkušeností muzikologie např. v otázkách klasifikace stylu a stylové analýzy, neboť v této oblasti jsou tyto věci řešeny ve značném předstihu. Když hodnotil Dějiny českého divadla, upozornil na to, že kapitoly o hudebním divadle mají řadu nedostatků způsobených právě tím, že se dostatečně nepřihlíželo k výzkumným výsledkům zejména světové muzikologie. Konečně se zamýšlel nad Dějinami z hlediska zkoumání vnitřních vazeb mezi vývojem divadla a hudby a vzájemných vlivů obou sfér a upozornil také na to, že v bádání o divadle se stále málo uplatňuje aspekt antropologický.

Dr. S c h e r l - shrnuje diskusi - upozornil na to, že se rozběhla k mnohem širšímu okruhu otázek, než na které je schopen sám na místě odpovědět, a odpovídal proto pouze na ty otázky, které souvisely přímo s problematikou, o níž hovořil ve svém referátu.

V závěru odpoledního jednání prvního dne konference vystoupila ještě dr. Ljuba K l o s o v á a přednesla referát k problematice rekonstrukce herecké tvorby 19. století.

Jednání druhého dne konference, které řídil dr. Bořivoj S r b a, bylo zahájeno obsáhlým referátem dr. Evžena Turnovského Metodologické poznámky k interpretaci výtvarného díla jako divadelněhistorického pramene. Referát byl doprovázen promítáním světelných obrazů, a musel být proto přednesen ve zkráceném znění. Zde jej přetiskujeme v úplnosti.

Nato následovala diskuse k oběma naposled předneseným referátům, jak k referátu dr. Klosové z předchozího dne, tak k referátu dr. Turnovského. Jako první v ní vystoupil prof. Z á v o d s k ý s poznámkou k problémům rekonstrukce herecké tvorby. Dr. P o r t mluvil naproti tomu o problematice uvedené dr. Turnovským a doplnil jeho referát řadou konkrétních postřehů. Prof. Č e r n ý vyjádřil na okraj referátu dr. Klosové názor, že nelze patrně rekonstruovat jednotlivé herecké kreace, ale lze poměrně přesně popsat určité obecné tendence vývoje herectví. Krátkou poznámku přiřčenil také k referátu dr. Turnovského. Dr. P r o c h á z k a ve svém vystoupení upozornil na to, že obraz zmizelého herectví je mj. uložen také v dobovém dramatickém textu. Doc. B u n d á l e k pak přednesl dvě marginálie k oběma referátům. Dr. S r n a se pokusil ve svém příspěvku zamyslet se nad obecnějšími problémy divadelní vědy jako oboru, zejména pak nad vztahem teorie a historie divadla. Redaktor J a r e š ve svém druhém příspěvku navázal v podstatě na své první vystoupení a znovu volal po řádné dokumentaci divadelních představení, zejména představení dnešních. Po faktické připomínce dr. K n a p a, týkající se problémů rekonstrukce zmizelého herectví kočov-

ných společnosti, odpověděl dr. H i l m e r a, vedoucí divadelního oddělení Národního muzea, na některé připomínky k práci muzeí a poukázal na to, že dokumentace se musí řídit určitými hledisky výběru, vyplývajícími z vědeckovýzkumných úkolů.

Shrnujíc diskusi ke svému referátu doplnila dr. Klosová své vývody o další podrobnosti ze sféry problematiky, kterou sleduje. Dr. Turnovský pak na závěr diskuse vyslovil názor, že problematika ikonografického materiálu k dějinám divadla se proměňuje v souvislosti s tím, jak postupujeme směrem od starších dob k dnešku.

Posledním referátem, který zazněl na konferenci, byla zpráva dr. Jaromíra P a c l t a o připravovaném pátém a šestém svazku Dějin českého divadla, které mají být věnovány dějinám hudebního divadla od roku 1848.

Diskuse k problematice výzkumu hudebního divadla byla poměrně krátká, neboť na konferenci bylo přítomno málo odborníků pracujících v této oblasti. Některé poznámky k problematice hudebního divadla byly také již dříve řešeny v jiných souvislostech. S obširným příspěvkem vystoupil R. R o u - č e k. Po vysvětlení systému studia hudebních vědců na filosofické fakultě University Karlovy uvedl řadu postřehů na okraj výzkumu operního divadla a upozornil na nutnost překonání vlivu Hejdelého školy. V krátké poznámce k tomuto diskusnímu příspěvku poukázal dr. P a c l t na to, že věci, na něž upozornil R. Rouček, jsou známy a že není třeba mít obav, pokud jde o ideové a metodologické zaměření připravovaných svazků Dějin.

Nato bylo ještě umožněno vystoupit dr. K a č e r o v i,

na něhož se nedostalo z časových důvodů slovo minulého dne. Dr. Kačer mluvil především o problematice nastíněné v Scherlově referátu a polemizoval s jeho pojetím sémantického významu stylu. Krátce se vyjádřil též k termínům "týmová práce" a "moderní divadlo" a pokusil se je upřesnit. V odpovědi na jeho vystoupení dr. S c h e r l hájil znovu názor, že styl má svou sémantickou funkci. Přijal však výtku, že v jeho referátu nebyla dostatečně propracována partie o úzké vazbě mezi stylem a uměleckou technikou.

Úkolu pronést závěrečné shrnutí čvoudenního jednání konference se ujali dr. O b s t a prof. Č e r n ý. Zatímco dr. Obat roztřídil a shrnul nejzávažnější názory objevené se v průběhu konference v diskusi, prof. Černý se zaměřil nad významem konference v souvislosti s vývojem české divadelní vědy vůbec a pokusil se nastínit další perspektivy našeho oboru.